

RAAP-NOTITIE 1463

Plangebied Laantje van Iperen

Gemeente Leerdam

Archeologisch vooronderzoek: een karterend onderzoek

Archeologisch Adviesbureau

RAAP-NOTITIE 1463

Plangebied Laantje van Iperen

Gemeente Leerdam

Archeologisch vooronderzoek: een karterend onderzoek

Colofon

Opdrachtgever: Geofox-Lexmond bv

Titel: Plangebied Laantje van Iperen, gemeente Leerdam; archeologisch vooronderzoek:
een karterend onderzoek

Status: eindversie

Datum: januari 2006

auteur: drs. K. Leijnse

Projectcode: LLVI

Bestandsnaam: N01463-LLVI.doc

projectleider: drs. K. Leijnse

projectmedewerker: niet van toepassing

ARCHIS-vondstmeldingsnummer: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummer: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer/CIS-code: niet van toepassing

Autorisatie: drs. B. Jansen

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2005

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van en in samenwerking met Geofox-Lexmond bv heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in december 2005 een karterend booronderzoek uitgevoerd in verband met geplande nieuwbouw in de gemeente Leerdam. Het onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van het onderzoek was het opsporen van deze resten en, indien mogelijk, een eerste indruk geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

Het onderzoek is uitgevoerd in samenwerking met medewerkers van Geofox-Lexmond. De boringen zijn gezet door een medewerker Geofox-Lexmond, hierbij zijn ook bodemonsters genomen voor milieuonderzoek. Een medewerker van RAAP was in het veld aanwezig om de boringen archeologisch te beschrijven.

Tijdens het veldonderzoek zijn 31 boringen verricht zoveel mogelijk verspreid over het plangebied. In tegenstelling tot wat verwacht werd op basis van het bureauonderzoek (middelmatische tot hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de IJzertijd t/m de Late Middeleeuwen) zijn in de top van de oeverafzettingen geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen. Wel is in één boring een vuile laag aangetroffen waarschijnlijk betreft het een restant van de oude bouwvoor. In nabijgelegen boringen is deze laag door recente verstoring niet meer aanwezig.

De binnen het plangebied gelegen verhoogde huisplaats lijkt op basis van historisch kaartmateriaal en het booronderzoek van recente origine te zijn.

Op grond van het ontbreken van aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten wordt ten aanzien van het plangebied geen vervolgonderzoek aanbevolen.

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van en in samenwerking met Geofox-Lexmond bv heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in december 2005 een karterend booronderzoek uitgevoerd in verband met geplande nieuwbouw in de gemeente Leerdam. Het onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van het onderzoek was het opsporen van deze resten en, indien mogelijk, een eerste indruk geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

1.2 Plangebied

Het plangebied (3 ha) ligt direct ten noorden van de Lingedijk aan het Laantje van Iperen (figuur 1). Het gebied staat afgebeeld op kaartblad 38H van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000); de centrumcoördinaat is 134.100/432.600. Ten tijde van het onderzoek was het plangebied in gebruik als akkerland en deels bebouwd.

1.3 Onderzoekopzet en richtlijnen

Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek. Het veldonderzoek is beperkt gebleven tot een karterend booronderzoek. Tijdens het onderzoek is samengewerkt met medewerkers van Geofox-Lexmond. De boringen zijn gezet door een medewerker Geofox-Lexmond, hierbij zijn ook bodemonsters genomen voor milieuonderzoek. Een medewerker van RAAP was in het veld aanwezig om de boringen archeologisch te beschrijven.

Het karterend booronderzoek is uitgevoerd volgens de hiervoor geldende normen en richtlijnen die zijn vastgelegd in het Handboek ROB-specificaties (Brinkemper e.a., 1998).

RAAP Archeologisch Adviesbureau en de door RAAP toegepaste procedures zijn goedgekeurd door het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK), de instelling die het beheer heeft over de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) en die valt onder de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; <http://www.sikb.nl>).

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden. Enkele vaktermen worden achter in deze notitie beschreven (zie verklarende woordenlijst).

2 Bureauonderzoek

2.1 Methoden

Voorafgaand aan het veldonderzoek is een bureauonderzoek uitgevoerd om na te gaan of er reeds archeologische vondsten uit het plangebied geregistreerd staan en om ten behoeve van het veldwerk de landschappelijke (geologische en bodemkundige) kenmerken alsmede de gespecificeerde archeologische verwachting te bepalen. In het kader van het bureauonderzoek zijn verschillende bronnen geraadpleegd (zie literatuurlijst).

Om inzicht te krijgen in het voorkomen van archeologische vindplaatsen in of nabij het plangebied/onderzoeksgebied is het ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort geraadpleegd.

2.2 Resultaten

Geologie en geomorfologie

Het plangebied bestaat geomorfologisch gezien uit geulafzettingen en oeverafzettingen op komafzettingen (Rijks Geologische Dienst, 1966). De oeverafzettingen maken deel uit van de Linge stroomgordel met een einddatering in de Middeleeuwen (Berendsen & Stouthamer, 2001)

Archeologie

In ARCHIS staan 2 archeologische vindplaatsen geregistreerd uit de omgeving van het plangebied. Het betreft twee terreinen van hoge archeologische waarde. Het betreft het terrein van voormalig kasteel Oosterwijk (CMA-code 38H-018) en ten zuiden van de Linge een terrein waar bewoningssporen uit Romeinse tijd en Middeleeuwen bekend zijn (CMA-code 38H-006).

Historisch geografie

Op het minuutplan uit 1822 zijn binnen het plangebied twee gebouwen aangegeven. Deze lijken te overlappen met de huidige bebouwing (figuur 2). Volgens de Cultuur Historische Hoofdstructuur ligt in het westen van het plangebied een woonheuvel (Provincie Zuid-Holland, 2002), deze is op het minuutplan echter niet zichtbaar. Dit impliceert dat het hier mogelijk een woonheuvel van recente origine betreft.

Archeologische verwachting

Volgens de Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland geldt voor het plangebied een middelhoge kans op het aantreffen van archeologische waarden. Deze verwachting houdt verband met de aanwezigheid van oeverafzettingen van de Linge in de ondergrond. Gezien de datering daarvan en bekende archeologische vindplaatsen, gold bij aanvang van het veldonderzoek voor het plangebied middelmatige tot hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de IJzertijd t/m de Late Middeleeuwen.

3 Veldonderzoek

3.1 Methodes

Tijdens het veldonderzoek zijn 31 boringen verricht zoveel mogelijk verspreid over het plangebied (figuur 1). De boringen in een raai versprongen ten opzichte van die in de naastgelegen raai, waardoor een systeem van gelijkbenige driehoeken ontstond. De gehanteerde methode wordt geschikt geacht voor het opsporen van de meeste in dit gebied te verwachten nederzettingsterreinen uit de periode IJzertijd t/m Late Middeleeuwen. Deze methode is niet geschikt om verkavelingspatronen, graven en andere zeer lokale archeologische resten in kaart te brengen (Tol e.a., 2004).

Er is geboord tot maximaal 4 m –Mv met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm en een gutsboor met een diameter van 3 cm. De boringen zijn lithologisch conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) beschreven en met meetlinten ingemeten (x- en y-waarden). Van alle boringen is de hoogte met een waterpastaestel ingemeten, waarbij de hoogte is herleid van een putdeksel tegenover Laantje van Iperen nr. 21 (1.9 +NAP). Het opgeboorde materiaal is in het veld gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken). Er zijn geen monsters ten behoeve van archeologisch onderzoek genomen.

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

In het plangebied is vanaf maaiveld een pakket donkerbruingrijs sterk siltige tot zandige klei aangetroffen. In dit pakket, geïnterpreteerd als de bouwvoor, is veel recent puin waargenomen. In het zuidelijk deel van het plangebied bevindt zich onder de bouwvoor in veel boringen een opgebrachte puinlaag die waarschijnlijk verband houdt met de huidige bebouwing. De dikte van deze laag varieert van 0,1 tot 1,0 m. Waar deze puinlaag ontbreekt is vanaf 0,3 m –Mv een pakket sterk siltige klei aanwezig, plaatselijk met zandlagen. Het betreft hier oeverafzettingen van de Linge. In het noordelijk deel van het plangebied ligt hieronder vanaf ca. 1,5 m –Mv een pakket zwak siltige humeuze klei met plantenresten. In de klei zijn in een aantal boringen veenlagen aanwezig. Dit pakket is geïnterpreteerd als komafzettingen. In het zuidelijk deel van het plangebied ligt onder de oeverafzettingen een pakket matig tot zeer grof zand. Dit zijn beddingafzettingen van de Linge.

Archeologie

In de top van de oeverafzettingen zijn afgezien van enkele spikkels puin geen archeologische indicatoren aangetroffen.

In boring 481 is onder een recent ophogingspakket tussen 0,9-1,2 m -Mv een donkergrijze vuile laag aangetroffen waarschijnlijk de oude bouwvoor. In de boringen nabij boring 481 is deze laag niet meer aangetroffen. De bodem is hier vaak dieper dan 1,0 m -Mv verstoord.

In het westen van het plangebied ligt een verhoogde huisplaats, waarschijnlijk de woonheuvel die op de Cultuur Historische Hoofdstructuur staat aangegeven. Enkele boringen in de heuvel (boring 485-486) laten zien dat deze is opgebouwd met zeer recent materiaal. Er zijn geen aanwijzingen dat hier sprake is van een historische woonheuvel

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

In tegenstelling tot wat verwacht werd op basis van het bureauonderzoek (middelmatische tot hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de IJzertijd t/m de Late Middeleeuwen; zie § 2.2) zijn in de top van de oeverafzettingen geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen. Wel is in één boring een vuile laag aangetroffen waarschijnlijk de oude bouwvoor. In nabijgelegen boringen is deze laag door recente verstoring niet meer aanwezig.

De binnen het plangebied aanwezige woonheuvel lijkt op basis van historisch kaartmateriaal en het booronderzoek van recente origine te zijn.

4.2 Aanbevelingen

Op grond van het ontbreken van aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten wordt ten aanzien van het plangebied geen vervolgonderzoek aanbevolen.

Met betrekking tot de bevindingen van onderhavig onderzoek dient contact opgenomen te worden met de provinciaal archeoloog dhr. drs. R.H.P. Proos

Literatuur

Berendsen, H.J.A. & E. Stouthamer, 2001. *Palaeogeographic development of the Rhine-Meuse delta, The Netherlands*. Van Gorcum, Assen

Brinkkemper, O., e.a. (redactie), 1998. *Handboek ROB-specificaties*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.

Provincie Zuid-Holland, 2002. *Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland, regio Duin- en Bollenstreek*. Provincie Zuid-Holland, Den Haag

Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.

Stiboka/RGD, 1966. *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Kaartblad 38W Gorinchem*. Wageningen/ Haarlem.

Tol, A., P. Verhagen, A. Borsboom & M. Verbruggen, 2004. Prospectief boren; een studie naar de betrouwbaarheid en toepasbaarheid van booronderzoek in de prospectiearcheologie. *RAAP-rapport 1000*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Gebruikte afkortingen

ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
-Mv	beneden maaiveld
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek

Overzicht van figuren en tabellen

Figuur 1. Onderzoekslocatie op IKAW vondstmeldingen

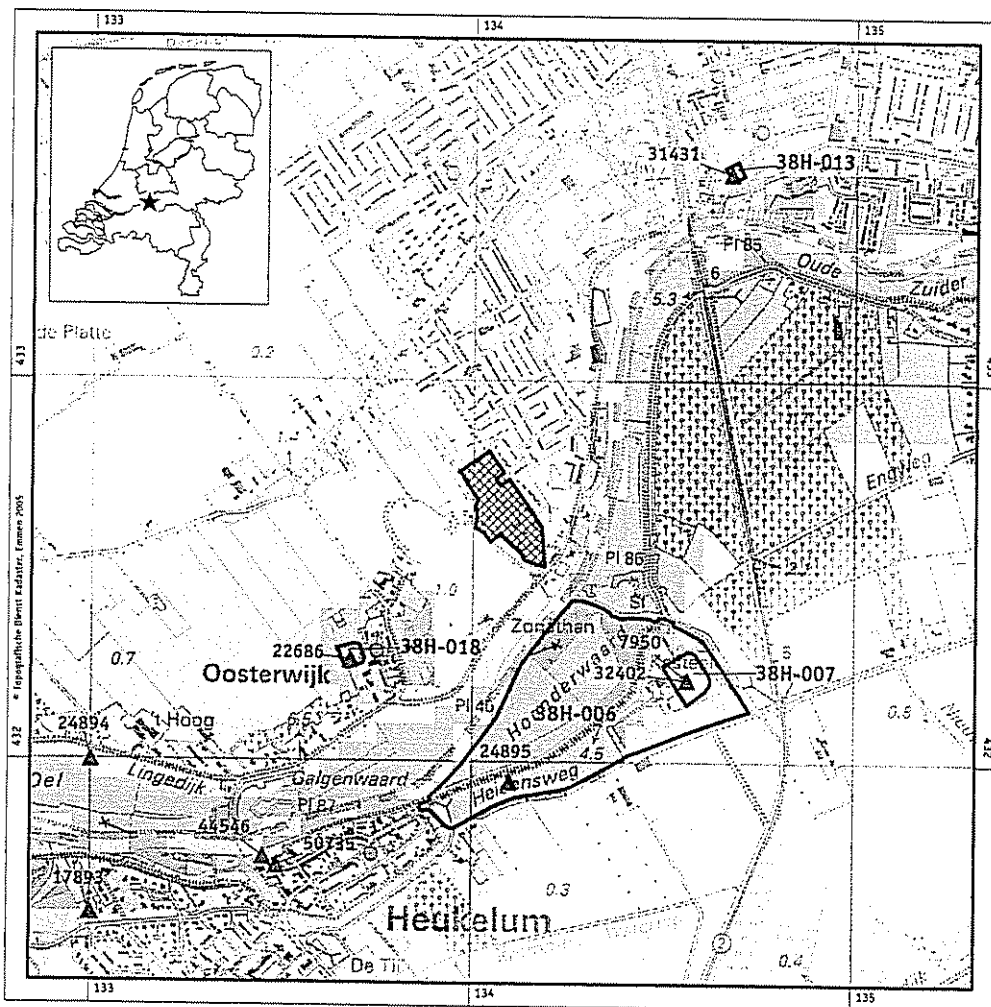
Figuur 2. Boorpuntenkaart.

Figuur 3. Uitsnede kadastrale minuut 1822

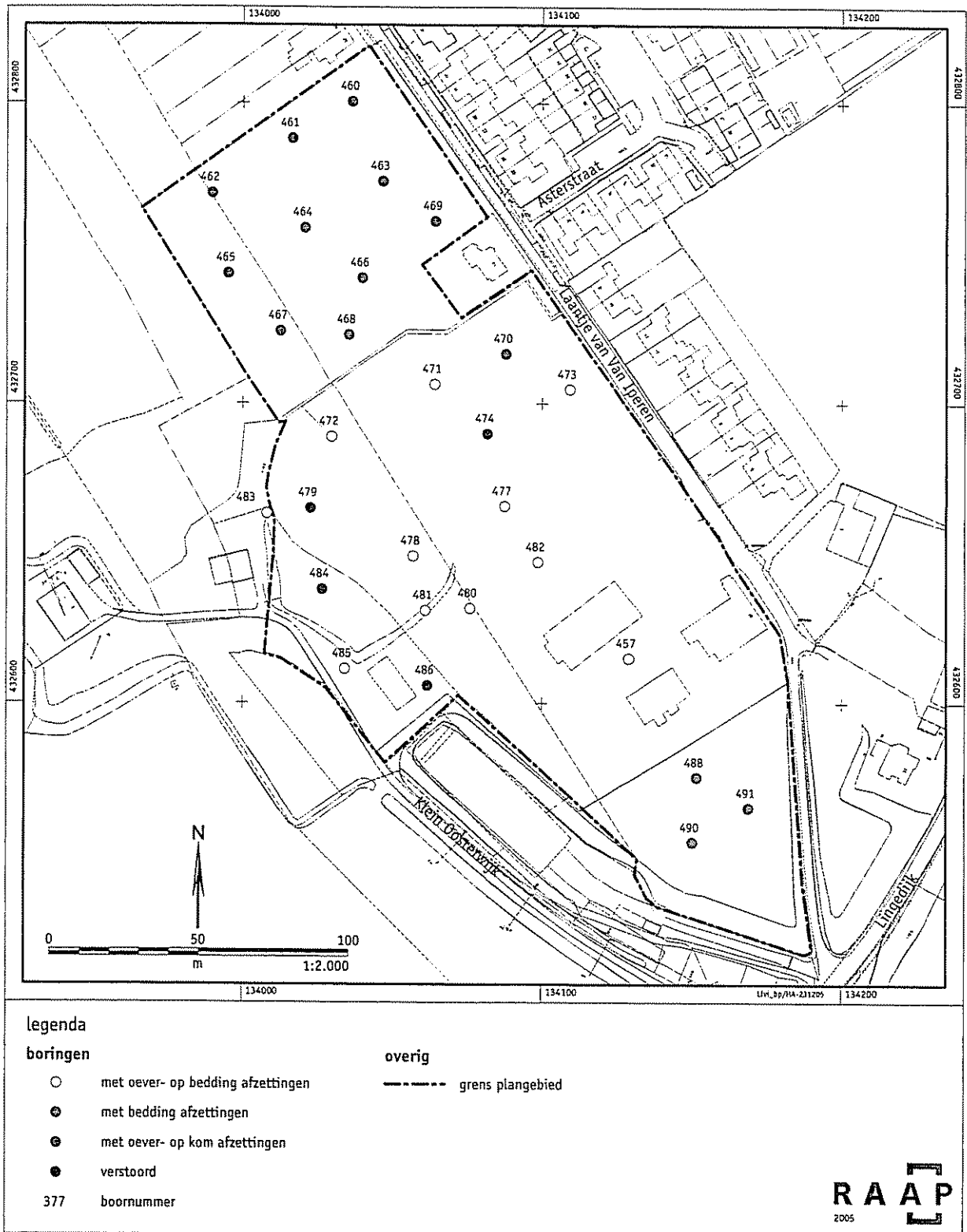
Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Periode	Datering			
Nieuwe tijd	1500	-	heden	
Late Middeleeuwen	1050	-	1500	na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1050	na Chr.
Romeinse tijd	12 voor	-	450	na Chr.
IJzertijd	800	-	12	voor Chr.
Bronstijd	2000	-	800	voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300	-	2000	voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800	-	4900	voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000	-	8800	voor Chr.

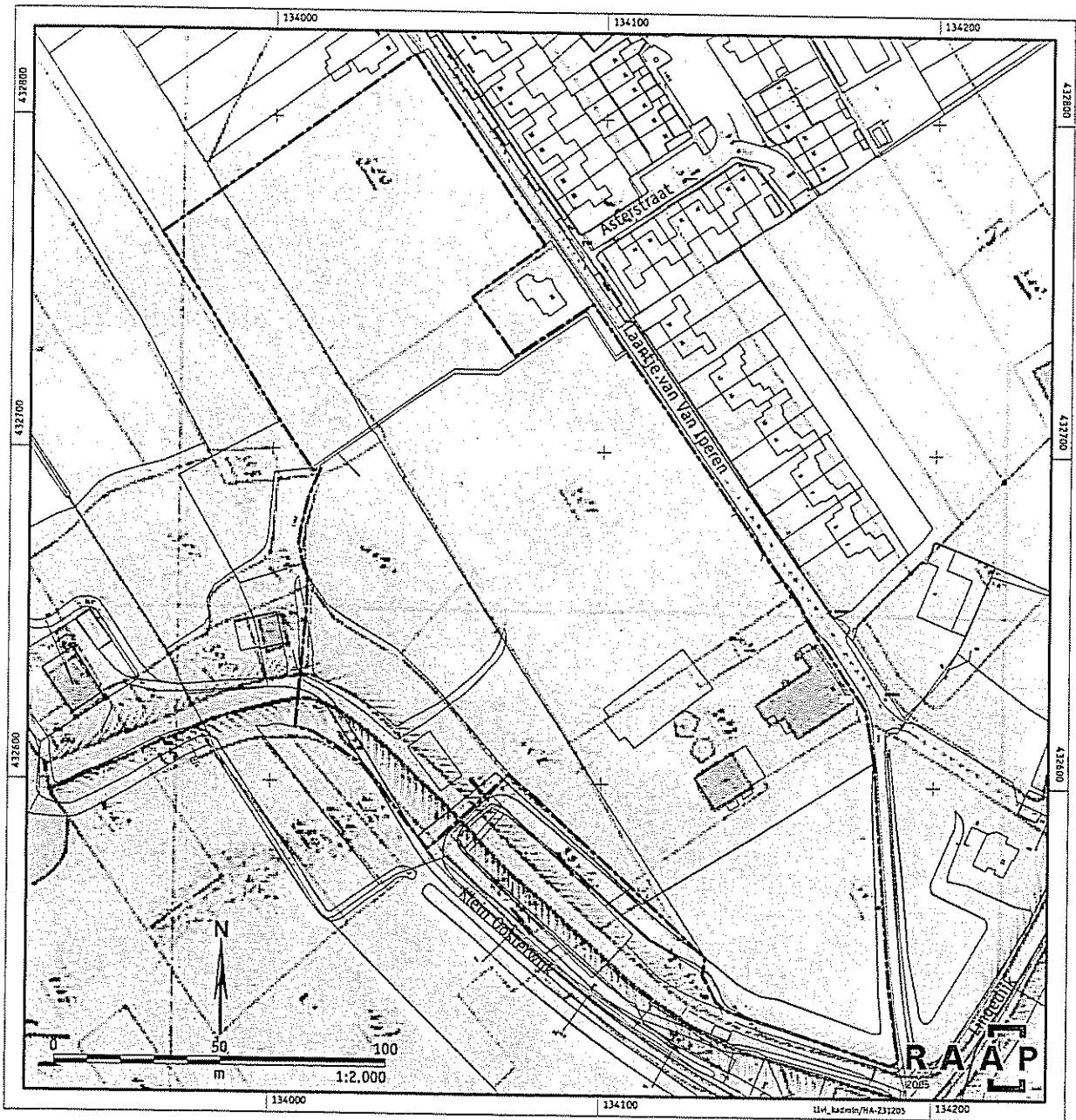
Tabel 1.
Archeologische
tijdschaal.

Figuur 1. Ligging plangebied (gearceerd) geprojecteerd op de IKAW met AMK-terreinen (blauw) en ARCHIS-waarnemingen (rood); inzet: ligging in Nederland (ster).

Figuur 2. Resultaten booronderzoek.

Figuur 3. De ligging van het plangebied (rode lijn) op de kadastrale minuut uit 1822.